

**КУЧЕРЕВСЬКИЙ В. Атлас рідкісних і зникаючих рослин
Дніпропетровщини. — К.: Фітосоціоцентр, 2001. — 360 с.**

Всесвітній форум ООН у Ріо-де-Жанейро (1992) став знаменною подією у галузі ботанічних досліджень: увагу громадськості було привернуто до невідкладних проблем охорони рослинного світу. Того ж року Постановою Верховної Ради України було затверджено "Положення про "Червону книгу України", яка побачила світ у 1996 р. Після її публікації з'явилася низка регіональних охоронних списків. До складання таких списків, крім фахівців ботаніків, долучилися працівники деяких обласних державних управлінь екології та природних ресурсів, зокрема Полтавського, Харківського, Херсонського та Ужгородського. Завдяки спільним зусиллям ботаніків і чиновників з'явилися популярні видання у вигляді оповідань і атласів.

В атласі, підготовленому В.В. Кучеревським, наведено відомості щодо 335 видів рідкісних та зникаючих рослин Дніпропетровської області, в тому числі про 61 вид, занесений до Червоної книги України, 13 — до Світового та 22 — до Європейського Червоних списків.

© В.Г. СОБКО, 2003

Автор використав наукову інформацію відомих дослідників флори і рослинності області, зокрема І.Я. Акінфієва, А.М. Бекетова, О.О. Гроссгейма, О.А. Єлашкевича, Ю.Д. Клеопова, М.І. Котова, Й.К. Пачоського, О.Л. Бельгардта, В.В. Тарасова та інших. Список рідкісних і зникаючих видів складений за системою А.Л. Тахтаджяна (1987), латинські назви, зокрема автори, які описали той чи інший вид, наведено за довідником "Vascular plants of Ukraine" (1999). Відомості про місцезнаходження видів в області подані згідно з "Флорою УРСР", визначниками, матеріалами гербарію Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Дніпропетровського національного університету та Криворізького ботанічного саду НАН України. При складанні атласу автор використав власний гербарний матеріал, зібраний під час експедиційних досліджень за 1982–2000 рр. Созологічний статус виду визначений згідно з категоріями, прийнятими у Червоній книзі України. Довідник прекрасно ілюстровано чорно-білими рисунками. Щоправда, автор зізнається, що деякі рисунки запозичені із видань "Флора Румунії" і

"Флора Болгарии", чого не варто було б робити.

Загалом довідник справляє добре враження і буде цінним путівником для дослідників цього чарівного краю, а також для всіх шанувальників рідної природи.

На жаль, видання не позбавлене недоліків. У визначенні типів ареалів є деякі неточності. Так, пухирник крихкий, що поширений лише в Євразії, чомусь віднесено до плюрирегіонального географічного елементу, а плюрирегіональні косянець волосовидний і орляк звичайний — до голарктичного типу. Альдрованда пухирчаста також є плюрирегіональним реліктовим видом. Не зрозуміло трактує автор поняття понтичного і чорноморського географічних елементів. При визначенні ареалів переплутано минуле і сьогодення, а отже, не варто користуватись терміном "понтично-казахстанський".

Не можна погодитись з тим, що скорзонера пурпурова є євросередземноморським видом, адже він поширений у Західному Сибіру, Західному Китаї і північних районах Індії. Не зрозуміло, чому цибуля передбачена, описана Рейхенбахом, є казахстанським, а не причорноморсько-казахстанським видом?

Важко іноді зрозуміти авторське визначення життєвої, екологічної і біологічної форм рослин. Вічнозелену рослину хвощ зимуючий чомусь названо геофітом. У голонасінниці одеської, яку автор називає гімносперміумом, є лише бульба і додаткові корені, отже, ніякого кореневища вона не має. Ця помилка спостерігається при визначенні всіх бульбових орхідей (радимо проглянути монографії: "Орхідеї України", 1989 (автор В.Г. Собко) та "Орхидеи нашей страны", 1991 (М.Г. Вахримеева). Під'ялиник звичайний віднесено до безхло-

рофільних сапрофітів, неначе існують хлорофільні сапрофіти, до того ж це не життєва форма, а спосіб життя. Молодило руське належить до вічнозелених рослин з монокарпічним генеративним пагоном.

Особливо багато непорозумінь трапляється при вивченні життєвих форм водних рослин. Наприклад, латаття біле — водний гідрофіт. А для чого гідрофіту означення водний? Виявляється потрібне, бо якщо латаття буде рости в болоті, що нерідко спостерігається в Поліссі, тоді за автором воно буде належати до болотних гідрофітів. Насправді ж латаття біле відноситься до аерогідатофітів, тобто до таких рослин, кореневища, черешки і квітконоси яких розташовані у воді, а пластинки листків і квіти — на поверхні води. Сальвінія плаваюча, як і всі види рясок належить до плейстофітів, а не до гідатофітів, бо сома справжніх гідатофітів цілком занурена у воду. До таких належить кушир донський, за автором, водний гідатофіт, гідрофіт. Бобівник трилистий не болотяний мезогідрофіт, а плейстогелофіт, тобто належить до рослин, які впродовж вегетаційного періоду кореневою системою прикріплені до берегів або прибережних відкладів, а стебло чи пагони, що мають повітряні порожнини, плавають на поверхні води. За дослідженнями С. Гейни (1993) горіх плаваючий — аерогідатофіт. Чомусь в атласі він визначений як монокарпик і терофіт. Кореневища лепехи звичайної частіше розташовані на поверхні ґрунту, а отже, належать до категорії охтогідрофітів.

Є помилки і в українських назвах рослин. Не варто щитнику шарському давати назву чоловіча папороть, бо існує щитник чоловічий. Пріоритетною назвою є теліптерис болотний, а назва

✎ "болотна папороть" може бути лише синонімом. *Echium rossicum* краще перекладати українською мовою як синяк російський, а не руський, бо руський латиною — *ruthenicum*. Бажано було б еремогонне іменувати веслянкою.

Не зрозуміло, з яких міркувань до охоронних списків занесено райграс високий, який господарства часто висівають як сінокосну кормову рослину.

Незважаючи на ці недоліки книга В.В. Кучеревського є корисною для тих, хто цікавиться фітосозологією. Вона містить науковий фактичний матеріал, насичена новими даними і має велику пізнавальну цінність.

В.Г. СОБКО,
доктор біологічних наук,
головний науковий співробітник
НБС ім. М.М. Гришка НАН України